

»Čitališta beogradskog«: članstvo, financiranje, nabavka periodike i knjiga, formiranje biblioteke, pokretanje raznih kulturnih akcija (stvaranje numizmatičke zbirke, pokretanje vlastitoga glasila, sudjelovanje u organiziranju pozorišta u Beogradu, organiziranje različitih kurseva i tečajeva, stvaranje berze i prvoga kreditnog zavoda u Srbiji, pomoć prilikom otvaranja ostalih čitaonica). Na isti je način prikazano djelovanje i značenje svake pojedine čitaonice, prema mogućnostima i potrebama sredina u kojima su otvarane — od organiziranja kulturnoga života, do interventnih akcija u društvenome životu općenito. D. Stamatović obradila je 79 čitališta, ispravljajući podatak u Enciklopediji Jugoslavije o 42 takve institucije, te naglasivši da ima indicija i o većem broju čitaonica, za koje nisu sačuvani arhivski podaci — kao što je to slučaj s radničkim čitaonicama organiziranim u okviru djelatnosti radničkih društava krajem osamdesetih i tijekom devedesetih godina. Istovremeno, autorica je skrenula pažnju i na to da je iz neposredne prakse čitaonica započeo i proces formiranja srpskog bibliotekarstva, što je također vrlo značajna činjenica.

U cjelini, dakle, »Čitališta u Srbiji u XIX veku« Desanke Stamatović vrijedan su doprinos poznavanju društvenoga života u Srbiji, a ne samo jednoga njegova segmenta. Autorica je jednom rečenicom obuhvatila višestruku ulogu čitališta, pa neka ona bude i ilustracija značenja same knjige posvećene tome problemu: »Čitališta su evoluirala od prvobitnog društva za čitanje novina, međusobnog sastajanja i razmene informacija, preko institucije za obrazovanje i prosvjećivanje naroda i kulturnih centara široko zainteresovanih za sakupljanje narodnog blaga i muzejskih vrednosti, podizanje pozorišta, pokretanje novina i jačanje biblioteka, do političkih centara angažovanih na buđenju i negovanju nacionalne svesti, pokretanju akcija za slobodu štampe i uvođenje reformi, davanju moralne i materijalne podrške borbi vojvođanskih Srba i okupljanju naprednih snaga oko ideje oslobođenja srpskog naroda od tuđinske vlasti.«

Mirjana Strčić

FILIP POTREBICA, OBRTI U GRADU POŽEGI I POŽEŠKOJ KOTLINI

Udruženje samostalnih privrednika, ugostitelja i prijevoznika Slav. Požega, Slavonska Požega 1985, 270 str.

Ova monografija, objavljena kao prilog 110-obljetnici moderne organizacije rada obrtnika požeškog područja, rezultat je višegodišnjeg rada autora i predstavlja jedinstven primjer istraživanja ovog segmenta gospodarskog života.

Monografija obuhvaća razvoj obrtničke proizvodnje u gradu Požegi, Požeškoj kotlini i djelomično u požeškoj županiji od kraja 17. stoljeća do danas. U uvodnom dijelu dan je osvrt na historiografiju o ovoj gospodarskoj grani, a potom su naznačene osnovne karakteristike razvoja obrta od 13. do kraja 17. stoljeća.

U pet cjelina autor je izložio sistematski i postupno povijest obrta u gradu Požegi i Požeškoj kotlini, a i šire.

Prva cjelina obuhvaća razdoblje cehova od 1694. do 1872. godine. Autor je izložio prirodne uvjete za razvoj obrta od potkraj 17. do polovine 19. st. Prati rad cehova, njihovu strukturu i važnost za gospodarski razvoj Požege i Požeške kotline.

Druga cjelina obuhvaća razvoj obrtničke proizvodnje od ukidanja cehova do 1918. god. U ovom poglavlju autor analizira društvene i gospodarske prilike u drugoj polovini 19. st. koje utječu na prevladavanje cehovske proizvodnje. Objašnjava osnivanje i rad Prvog požeškog obrtničko-radničkog društva, te Prve i Druge požeške obrtničke zadruge u ostalim mjestima Požeške kotline i Pakracu. Posvetio je pažnju obrtničkom pokretu na prijelazu iz 19. u 20. st., a posebno utvrđuje osnivanje i prvi decenij rada Mjesne organizacije Saveza hrvatskih obrtnika u Požegi. Objašnjena je i uloga obrtnika u vrijeme nastajanja radničkog pokreta do 1918. i njihovo uključivanje u isti. Posebna je pažnja posvećena obrazovanju obrtničkog podmlatka koje započinje u drugoj polovini 18. st., te prati djelovanje škola koje su se bavile obrazovanjem naučnika sve do današnjeg oblika odgojno-obrazovnog rada.

U trećoj cjelini (od 1918. do 1945), analizirane su opće karakteristike društvenog i gospodarskog razvoja u kojem djeluje Mjesna organizacija Saveza hrvatskih obrtnika u Požegi i Pleternici, Udruženje zanatlija kotara i grada Požega (1932—1945). Posebno je istraživana razvoj obrtničkog zadrugarstva, te djelovanje obrtnika u radničkom pokretu između dva rata, kao i razvoj obrta na oslobođenoj teritoriji i sudjelovanje obrtnika u NOP-u.

Istraživanju razvoja obrtničke proizvodnje u vremenu od 1945. do 1980. god. autor je posvetio posebnu pažnju radeći isključivo na izvorima. Utvrdio je položaj i stanje u obrtničkoj proizvodnji nakon rata i izložio rad Obrtnog zbora i Zanatske komore za kotar i grad Slavonsku Požegu. Izloženi su svi organizacioni oblici, gospodarska važnost obrta za razvoj samoupravnih socijalističkih odnosa, te važnost obrta za društvenu djelatnost u obrazovanju, kulturi i sportu.

Peta cjelina upućuje nas na stanje u obrtničkoj djelatnosti u vremenu od 1980. do 1984. Aktualizirana je važnost obrta u sadašnjem društveno-gospodarskom trenutku. Zabilježena je kronologija obilježavanja 110-obljetnice moderne organizacije rada obrtnika u Požegi. Izrađen je i popis članova sadašnjeg udruženja.

Rezultati istraživanja sažeti su u zaključnom razmatranju, a slijede bilješke i opširan popis korištenih izvora i literature. Knjiga je opremljena sa 76 fotografija dokumenata, predmeta, ličnosti iz obrtničkog života, vedute grada Požege i dr.

Recenzenti su bili istaknuti stručnjaci prof. dr Igor Karaman i prof. dr Mato Mikić, od kojih je prvi, između ostalog, o knjizi napisao: »... tekst studije — koja je posve znanstveno utemeljena, te predstavlja vrijedno historografsko djelo — ujedno pisan vrlo pregledno i čitko, pa će zasigurno naći odjeka kod šireg kruga čitalaca«.

Štefanija Popović

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 19

ZAGREB

1986.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan
MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ,
Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 1.000 đin

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad
SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu
SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja
poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SR Hrvatske
pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 19

Za izdavača
dr. *Nikša Stančić*

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

DAMIR AGIČIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
SANJIN BIŠCAN, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
dr. MIROSLAV BRANDT, Ul. socijalističke revolucije 73, Zagreb
mr. NEVEN BUDAK, Filozofski fakultet, Zagreb
IVO FICOVIĆ, Arhiv Hrvatske, Marulićev trg 21, Zagreb
KLARA FILIPOVIĆ, Šestinski vijenac 22, Zagreb
dr. TEREZA GANZA-ARAS, Obala socijalističke revolucije 8, Zadar
BORISLAV GRGIN, Baštijanova 54, Zagreb
dr. BOGUMIL HRABAK, Cara Uroša 6a, Beograd
IVAN JURIŠIĆ, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
mr. DUBRAVKO LOVRENOVIĆ, Filozofski fakultet, Račkog 1, Sarajevo
mr. MARIJAN MATICKA, Filozofski fakultet, Zagreb
ANĐELKO MIJATOVIĆ, P. Togliatija 12, Susjedgrad, Zagreb
mr. FRANKO MIROŠEVIĆ, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu, Zagreb
dr. ILIJA MITIĆ, P. Budmani 18, Dubrovnik
dr. IVAN OČAK, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
KREŠIMIR OREMOVIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
ZVONIMIR PAVIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
dr. DRAGUTIN PAVLIČEVIĆ, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Krčka 1
DUBRAVKA PEIĆ, Muzej Revolucije, Trg žrtava fašizma, Zagreb
mr. MIRJANA POLIĆ-BOBIĆ, Filozofski fakultet, Zagreb
mr. ŠTEFANIJA POPOVIĆ, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
LJERKA RACKO, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
dr. MIRJANA STRČIĆ, Kumičićeva 42, Rijeka
mr. MLADEN ŠVAB, Jugoslavenski leksikografski zavod Zagreb
ELIZABET TAKAČ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
mr. BOŽENA VRANJEŠ-ŠOLJAN, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Krčka 1
